קיצור שלחן ערוך — הכנת הגוף לתפלה ומקומות שראוי להתפלל שם

כְּתִיב, הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל, פְּרוֹשׁ שֶׁיָּכִין אֶת עַצְמוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁיַּלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּמַלְבּוּשֵׁי כָבוֹד כְּשֶׁהוֹלֵךְ לְהִתְפַּלֵּל כְּמִי שֶׁהוֹלֵךְ לִפְנֵי שַׂר נִכְבָּד. וַאֲפִלּוּ אִם מִתְפַּלֵּל בְּבֵיתוֹ בִּיחִידוּת יַלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ כָּרָאוּי. וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁנּוֹהֲגִין לֵילֵךְ בַּחֲגוֹרָה, אָסוּר לְהִתְפַּלֵּל עַד שֶׁיַּחְגֹּר אֶת עַצְמוֹ.

טוֹב לִתֵּן צְדָקָה קֹדֶם הַתְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר אֲנִי בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָנֶיךָ. גַּם יְקַבֵּל עָלָיו קֹדֶם כָּל תְּפִלָּה מִצְוַת וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ, וְיכַוֵּן לֶאֱהֹב אֶת כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כְּנַפְשׁוֹ, כִּי אִם חַס וְשָׁלוֹם יֵשׁ פֵּרוּד לְבָבוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה אֲזַי גַּם לְמַעְלָה אֵין הִתְאַחֲדוּת אֲבָל הִתְאַחֲדוּת בְּגוּפֵיהֶם שֶׁלְּמַטָּה גּוֹרֵם הִתְאַחֲדוּת וּדְבֵקוּת נַפְשׁוֹתֵיהֶם לְמַעְלָה, וְעַל יְדֵי זֶה גַּם תְּפִלּוֹתֵיהֶם מִתְאַחֲדוֹת. וְאָז בְּהִיוֹת תְּפִלּוֹתֵיהֶם כְּלוּלוֹת יַחַד, הֵיא רְצוּיָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ (סִימָן צ"ב ובסידור).

כְּתִיב, שְׁמֹר רַגְלֶיךָ כַּאֲשֶׁר תֵּלֵךְ אֶל בֵּית הָאֱלֹהִים, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, דְּרַגְלֶיךָ הֵינוּ הַנְּקֵבִים שֶׁאֵצֶל הָרַגְלַיִם. וְלָכֵן צָרִיךְ לִבְדֹּק אֶת עַצְמוֹ קֹדֶם הַתְּפִלָּה אִם אֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת צָרְכָיו. וְאִם מַרְגִּישׁ עַצְמוֹ אֲפִלּוּ קְצָת הַרְגָּשָׁה לִצְרָכָיו, אָסוּר לוֹ לְהִתְפַּלֵּל. וַאֲפִלּוּ בְּדִבְרֵי תוֹרָה אָסוּר כָּל זְמַן שֶׁגּוּפוֹ מְשֻׁקָּץ עַד שֶׁיְּנַקֶּה אֶת עַצְמוֹ. וּבְדִיעֲבַד אִם הִתְפַּלֵּל כְּשֶׁהוּא נִצְרָךְ לִנְקָבָיו, אִם הוּא מְשֻׁעָר בְּעַצְמוֹ שֶׁהָיָה יָכוֹל לְהַעֲמִיד אֶת עַצְמוֹ שִׁעוּר הִלּוּךְ פַּרְסָה (שָׁעָה וָחֹמֶשׁ), תְּפִלָּתוֹ תְּפִלָּה. וְאִם לָאו, אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד אִם הִתְפַּלֵּל, תְּפִלָּתוֹ תוֹעֵבָה וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם יָכוֹל לְהַעֲמִיד אֶת עַצְמוֹ שִׁעוּר פַּרְסָה, אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה מֻתָּר לוֹ לְהִתְפַּלֵּל. וְיֵשׁ לִסְמֹךְ עַל זֶה אִם הוּא בְּעִנְיָן שֶׁבְּעוֹד שֶׁיִּפָּנֶה יַעֲבֹר זְמַן תְּפִלָּה. וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן י"ח סָעִיף ט"ז (סִימָן צ"ב).

מִי שֶׁבָּרִי לוֹ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד עַל עַצְמוֹ מִלְּהָפִיחַ עַד שֶׁיִּגְמֹר קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, מוּטָב שֶׁיַּעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה מִמַּה שֶׁיִּתְפַּלֵּל בְּלֹא גוּף נָקִי. וְאִם עָבַר זְמַן תְּפִלָּה, אָנוּס הוּא (וּמַשְׁלִים אַחַר כָּךְ כִּדְלִקַמָּן סִימָן כ"א). וְאִם יֵרָאֶה לוֹ שֶׁיָּכוֹל לַעֲמֹד עַל עַצְמוֹ בְּשָׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע, יַנִּיחַ תְּפִלִּין בֵּין הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה לִקְרִיאַת שְׁמַע וּמְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן (וְעַיֵּן פרמ"ג סִימָן פ').

צָרִיךְ לִרְחֹץ אֶת יָדָיו בַּמַּיִם עַד הַפֶּרֶק (רמב"ם) קֹדֶם הַתְּפִלָּה. וְלָכֵן אַף עַל פִּי שֶׁרָחַץ אֶת יָדָיו בַּבֹּקֶר (כדלעיל סִימָן ב'), אִם נָגַע אַחַר כָּךְ בְּיָדָיו בְּאֵיזֶה מָקוֹם מְטֻנָּף דְּהַיְנוּ בִּמְקוֹמוֹת הַמְכֻסִּים בָּאָדָם שֶׁיֵּשׁ שָׁם מִלְמוּלֵי זֵעָה אוֹ שֶׁחִכֵּךְ בְּרֹאשׁוֹ אוֹ שֶׁלֹּא רָחַץ בַּבֹּקֶר עַד הַפֶּרֶק, צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְרָחְצָן קֹדֶם הַתְּפִלָּה. וְאִם אֵין לוֹ מַיִם, צָרִיךְ לַחֲזֹר אַחֲרֵיהֶם לָלֶכֶת לְפָנָיו אַרְבָּעָה מִילִין אוֹ לְאַחֲרָיו מִיל. וְאִם מִתְיָרֵא שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ יַעֲבֹר זְמַן תְּפִלָּה, מְנַקֶּה יָדָיו בִּצְרוֹר אוֹ בֶּעָפָר אוֹ בְּכָל מִדֵּי דְּמְנַקֵּי וּמִתְפַּלֵּל, דִּכְתִיב, אֶרְחַץ בְּנָקִיּוֹן כַּפָּי וְגוֹ', אֶרְחַץ בַּמַּיִם אִם אֶפְשָׁר. וְאִם לָאו, בְּנָקִיּוֹן, בְּכָל מִדֵּי דְּמְנַקֵּי.

וְאִם רָחַץ יָדָיו בַּבֹּקֶר כָּרָאוּי וְאֵין יָדוּעַ לוֹ שֶׁנִּתְלַכְלְכוּ יָדָיו בְּאֵיזֶה דָּבָר, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ בֵּינְתַיִם, וַאֲפִלּוּ לָמַד בֵּינְתַיִם גַּם כֵּן חֲוֵי הֶסַח הַדַּעַת, וְצָרִיךְ גַּם כֵּן לְרָחְצָם בַּמַּיִם לְצֹרֶךְ תְּפִלָּה. אַךְ בָּזֶה אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר אַחַר הַמַּיִם דַּוְקָא. שֶׁאִם אֵין לוֹ מַיִם מְזֻמָּנִים, וּבְאִם יַחֲזֹר עֲלֵיהֶם יְאַחֵר תְּפִלַּת הַצִּבּוּר, לֹא יַחֲזֹר עֲלֵיהֶם אֶלָּא מְנַקֶּה יָדָיו בְּכָל מִדֵּי דְּמְנַקֵּי וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר (עַיֵּן באר היטב סִימָן רל"ג סָעִיף קטן ז) (צ"ב רל"ג).

יִשְׁתַּדֵּל וְיִתְאַמֵּץ לְהִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר, דִּכְתִיב, וַאֲנִי תְּפִלָּתִי לְךָ ה' עֵת רָצוֹן. אֵימָתַי עֵת רָצוֹן, בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין. וּכְתִיב, כֹּה אָמַר ה' בְּעֵת רָצוֹן עֲנִיתִיךָ. וְאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹאֵס בִּתְפִלָּתָן שֶׁל רַבִּים. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ בָּהֶם חוֹטְאִים, דִּכְתִיב, הֵן אֵל כַּבִּיר (פֵּרוּשׁ, רַבִּים) וְלֹא יִמְאָס. וּכְתִיב, פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי (נ"ב צ').

הַהוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ וְהִגִּיעַ לְמָקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה לָלוּן שָׁם, אִם יֵשׁ לְפָנָיו עַד אַרְבָּעָה מִילִין מָקוֹם שֶׁמִּתְפַּלְּלִין בַּצִּבּוּר, אִם יוּכַל לָבוֹא שָׁמָּה בְּעוֹד יוֹם שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לָלֶכֶת יְחִידִי בַּלַּיְלָה, צָרִיךְ לֵילֵךְ אַרְבָּעָה מִילִין לְפָנָיו כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּלֵּל בַּצִּבּוּר. וּלְאַחֲרָיו צָרִיךְ לַחֲזֹר מִיל כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל בַּצִּבּוּר. וּמִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יֵלֵךְ מִמָּקוֹם שֶׁמִּתְפַּלְּלִין שָׁם בַּצִּבּוּר אִם יָכוֹל לָבוֹא לְמִחוֹז חֶפְצוֹ בְּעוֹד יוֹם.

מִצְוָה גְּדוֹלָה לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁהֵם מְקוֹמוֹת מְקֻדָּשִׁים, וַאֲפִלּוּ אִם לִפְעָמִים מִתְבַּטֵּל, שֶׁאֵין שָׁם מִנְיָן, מִכָּל מָקוֹם מִצְוָה לְהִתְפַּלֵּל שָׁם בִּיחִידוּת, כֵּיוָן שֶׁהֵן מְקוֹמוֹת מְקֻדָּשִׁים. וּמִי שֶׁדַּרְכּוֹ לִלְמֹד בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, יִתְפַּלֵּל גַּם כֵּן שָׁמָּה בַּעֲשָׂרָה אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּעִירוֹ גַם בֵּית הַכְּנֶסֶת. אֲבָל מִי שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִלְמֹד בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, יִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רֹב עָם, וּבָרֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ. וְאִם יֵשׁ בְּעִירוֹ שְׁנֵי בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת, יֵלֵךְ לְהָרָחוֹק, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׂכַר פְּסִיעוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, לְעוֹלָם יַשְׁכִּים אָדָם לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּדֵי שֶׁיִּמְנֶה עִם עֲשָׂרָה הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁאֲפִלּוּ מֵאָה בָּאִים אַחֲרָיו, נוֹטֵל שָׂכָר כְּנֶגֶד כֻּלָּם. עוֹד אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, כָּל מִי שֶׁהוֹלֵךְ שַׁחֲרִית וְעַרְבִית לְבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ בִּזְמַן הָרָאוּי, וּמִתְאַחֵר שָׁם כָּרָאוּי, וּמִתְנַהֵג שָׁם בִּקְדֻשָּׁה כָּרָאוּי, זוֹכֶה לַאֲרִיכוּת יָמִים, דִּכְתִיב, אַשְׁרֵי אָדָם שֹׁמֵעַ לִי לִשְׁקֹד עַל דַּלְתֹתַי יוֹם יוֹם לִשְׁמֹר מְזוּזוֹת פִּתָחַי. וּכְתִיב בַּתְרֵהּ, כִּי מֹצְאִי מָצָא חַיִּים.

יֵשׁ לוֹ לָאָדָם לִקְבֹּעַ לוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת אוֹ בֵּית הַמִּדְרָשׁ שֶׁיִּתְפַּלֵּל שָׁם בְּקִבְיעוּת, וְגַם יִקְבַּע לוֹ שָׁם מָקוֹם מְיֻחָד לְתִפְלָתוֹ. וְכָל תּוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּחַד מָקוֹם חָשׁוּב. וְטוֹב אִם יָכוֹל לִקְבֹּעַ לוֹ מָקוֹם אֵצֶל הַקִּיר, כִּדְמָצִינוּ בְּחִזְקִיָּה הַמֶּלֶךְ, דִּכְתִיב, וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וְגוֹ'. וְלֹא יַעֲמֹד וְלֹא יֵשֵׁב בִּתְפִלָּה אֵצֶל רָשָׁע. וּכְשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּבֵיתוֹ, יִקְבַּע לוֹ גַּם כֵּן מָקוֹם שֶׁלֹּא יְבַלְבְּלוּהוּ בְּנֵי בֵיתוֹ (צ).

מִצְוָה לָרוּץ כְּשֶׁהוֹלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ אוֹ לִשְׁאָר מִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר נִרְדְּפָה לָדַעַת אֶת ה'. וּכְתִיב, דֶּרֶךְ מִצְוֹתֶיךָ אָרוּץ. וְלָכֵן אֲפִלּוּ בַּשַּׁבָּת מֻתָּר לָרוּץ לִדְבַר מִצְוָה, אֲבָל בְּתוֹךְ בֵּית הַכְּנֶסֶת וּבְתוֹךְ בֵּית הַמִּדְרָשׁ, אָסוּר לָרוּץ וּבְבוֹאוֹ לִפְנֵי הַפֶּתַח, יִשְׁהֶה מְעַט שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בְּפֶתַע פִּתְאֹם, וְיֵרָתַע וְיִפְחַד מֵהֲדַר גְּאוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְיֹאמַר הַפָּסוּק וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ וְגוֹ', שֶׁהוּא כְּמוֹ נְטִילַת רְשׁוּת, וְאַחַר כָּךְ יִכָּנֵס וְיֵלֵךְ בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה כְּהוֹלֵךְ לִפְנֵי מֶלֶךְ. בַּקְּהִלּוֹת שֶׁיֵּשׁ לַיְּהוּדִים רְחוֹבוֹת בִּפְנֵי עַצְמָן, מִצְוָה לְהִתְעַטֵּף בַּצִּיצִית וּלְהַנִּיחַ תְּפִלִּין בְּבֵיתוֹ, וְיֵלֵךְ כָּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּבִמְקוֹם שֶׁדָּרִים בֵּין הָאֻמּוֹת אוֹ שֶׁצָּרִיךְ לַעֲבֹר דֶּרֶךְ מְבוֹאוֹת מְטֻנָּפוֹת, יֵשׁ לְהִתְעַטֵּף בַּצִּיצִית וּלְהַנִּיחַ תְּפִלִּין בַּפְּרוֹזְדוֹר שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת, כִּי הוּא עִנְיָן גָּדוֹל לִכָּנֵס לְבֵית הַכְּנֶסֶת מְעֻטָּף בַּצִּיצִית וּמֻכְתָּר בַּתְּפִלִּין (צ' ובסידור).

אִם מֻחָמַת אֵיזֶה אֹנֶס אֵינוֹ יָכוֹל לֵילֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וַאֲפִלּוּ לִשְׁאָר מִנְיָן קָבוּעַ יֵשׁ לוֹ אֵיזֶה מְנִיעָה מִלֶּלֶכֶת, יִתְאַמֵּץ לְקַבֵּץ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים שֶׁיִּתְפַּלֵּל עַל כָּל פָּנִים בְּבֵיתוֹ בַּצִּבּוּר. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ, יִתְפַּלֵּל עַל כָּל פָּנִים בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין, שֶׁאָז הִיא עֵת רָצוֹן. וְכֵן מִי שֶׁהוּא דָּר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם מִנְיָן, יִתְפַּלֵּל בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין בַּעֲיָרוֹת. אַךְ אִם צָרִיךְ לִלְמֹד אוֹ לַעֲסֹק בְּמַלַאכְתּוֹ הַנְּחוּצָה לוֹ, וְנִתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן ח' דְּאָסוּר לְהַתְחִיל קֹדֶם הַתְּפִלָּה, עַל כֵּן יָכוֹל לְהַקְדִּים עַצְמוֹ וּלְהִתְפַּלֵּל תֵּכֶף מִשֶּׁתָּנֵץ הַחַמָּה.

וְכֵן מִי שֶׁחָלַשׁ לִבּוֹ, וְקָשֶׁה עָלָיו לְהַמְתִּין מִלֶּאֱכֹל עַד לְאַחַר גְּמַר תְּפִלַּת הַצִּבּוּר, מֻתָּר לוֹ לְהַקְדִּים תְּפִלָּתוֹ בְּבֵיתוֹ כְּדֵי לֶאֱכֹל מְיָד (כדלעיל סִימָן ח' סָעִיף ב'). וְדַוְקָא בְּבֵיתוֹ מֻתָּר לוֹ לְהַקְדִּים תְּפִלָּתוֹ לִתְפִלַּת הַצִּבּוּר. וַאֲפִלּוּ אִם רוֹצֶה לָצֵאת חוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהִתְפַּלֵּל קֹדֶם הַצִּבּוּר, אָסוּר, אֶלָּא אִם כֵּן רוֹאֶה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְאַחֲרִין מִלְּהִתְפַּלֵּל, יִתְפַּלֵּל הוּא בִּפְנֵי עַצְמוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר הַזְּמַן. וְכֵן אִם הוּא חוֹלֶה אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֹנֶס אַחֵר, מֻתָּר לְהַקְדִּים תְּפִלָּתוֹ אֲפִלּוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. וְיוֹתֵר טוֹב שֶׁיֵּלֵךְ לְבֵיתוֹ לְהִתְפַּלֵּל (צ').

יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם הִתְפַּלְּלוּ צִבּוּר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ צִבּוּר אַחֵר לְהִתְפַּלֵּל שָׁם, אֵין לַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הַשֵּׁנִי לַעֲמֹד בַּמָּקוֹם שֶׁעָמַד הָרִאשׁוֹן, מִשּׁוּם דַּהֲוֵי גְּנַאי לָהָרִאשׁוֹנִים, אִם לֹא שֶׁכְּבָר יָצְאוּ הָרִאשׁוֹנִים מִבֵּית הַכְּנֶסֶת. וְאִם הָרִאשׁוֹנִים הוֹצִיאוּ סֵפֶר תּוֹרָה וְקָרְאוּ בּוֹ, אֵין לָהָאַחֲרוֹנִים לְהוֹצִיא שֵׁנִית סֵפֶר תּוֹרָה לִקְרוֹת בְּאוֹתוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת. אֲבָל בְּהַרְבֵּה קְהִלּוֹת אֵין מַקְפִּידִין בְּאֵלּוּ דְּבָרִים, וְהַכֹּל כְּמִנְהַג הַקְּהִלָּה (מג"א סִימָן ס"ט וברי"ׁ שָׁם וסִימָן קמ"ד).

כּוֹפִין בְּנֵי הָעִיר זֶה אֶת זֶה לִבְנוֹת בֵּית הַכְּנֶסֶת אוֹ בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְלִקְנוֹת סְפָרִים לִלְמֹד בָּהֶם. וּבִמְקוֹם שֶׁאֵין מְנִיָן תָּמִיד, כּוֹפִין זֶה אֶת זֶה בְּקִנְסוֹת שֶׁיָּבוֹאוּ תָּמִיד לַמִּנְיָן, שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל הַתָּמִיד. וַאֲפִלּוּ הַלּוֹמְדִים שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִתְבַּטְּלוּ מִלִּמּוּדָם, כּוֹפִין אוֹתָם שֶׁיָּבֹאוּ לַמִּנְיָן, דִּזְמַן תּוֹרָה לְחוֹד וּזְמַן תְּפִלָּה לְחוֹד.